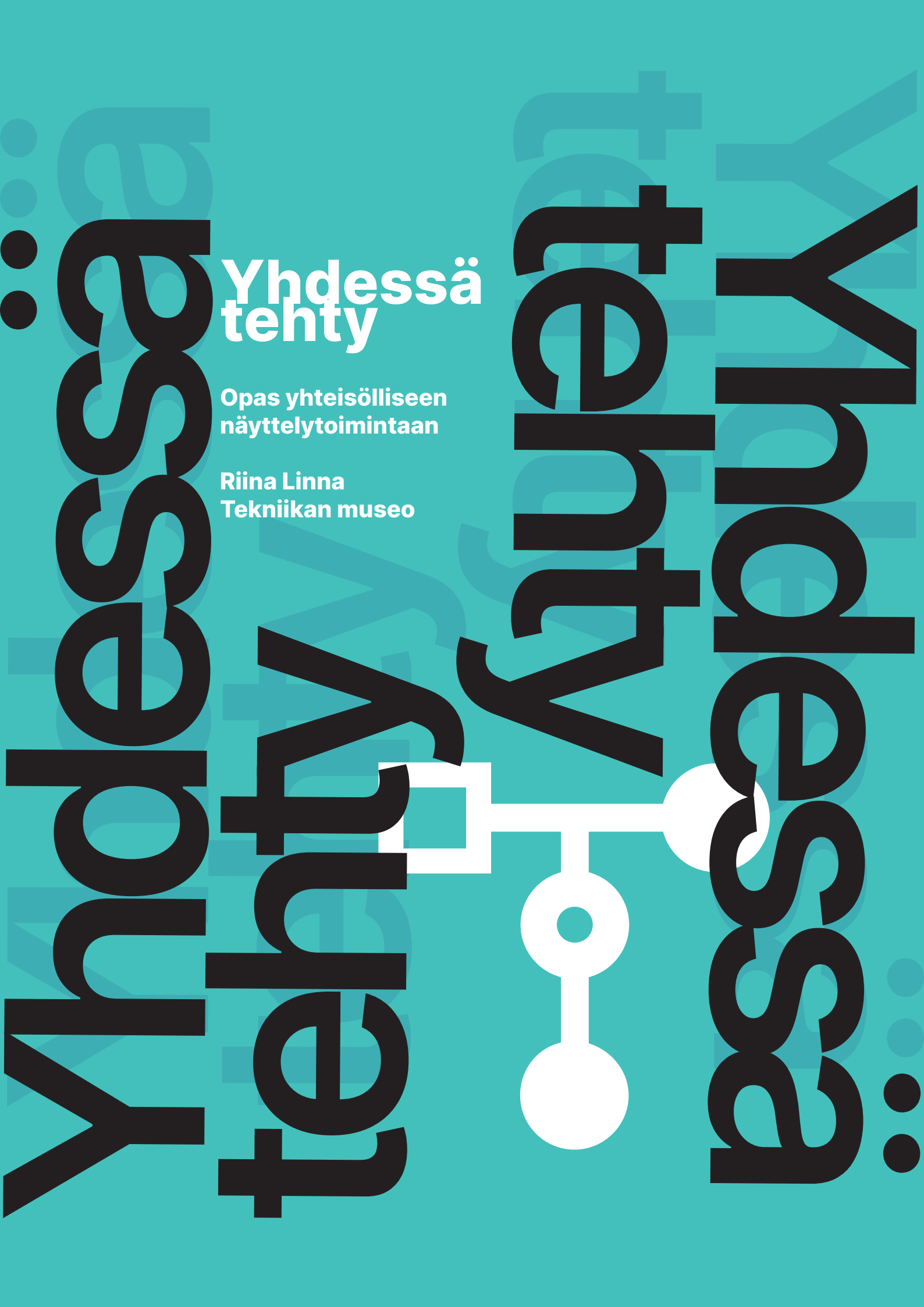
Yhdessä tehty

Opas yhteisölliseen näyttelytoimintaan

Riina Linna
Tekniikan museo

TEKNIIKAN
MUSEO

Helsinki 2026
Teksti: Riina Linna
Taitto: Päivi Kapri
Kuvat: Tekniikan museo

Suomen museoliiton julkaisuja 82
Yhdessä tehty – opas yhteisölliseen
näyttelytoimintaan
ISBN 978-951-9426-62-4
ISSN 2736-8424 (verkkojulkaisu)

Sisällysluettelo

Alkusanat 4

OSA 1 Tapauskertomus: Tekniikan museo 5

1 Yhteisönäyttelyt osana museon näyttelytoimintaa 6

2 Yhteisönäyttelyprosessi avattuna 11

3 Ohjauksen määrä vaihtelee 22

OSA 2 Ohjaamisesta opittua 24

4 Ohjaamisessa korostuu vuorovaikutus 25

5 Yhteiskehittäminen haastaa alan käytäntöjä ja valta-asetelmia 27

6 Alussa kaikki on sekaisin ja lopulta hyvin 32

Loppusanat 35

Alkusanat

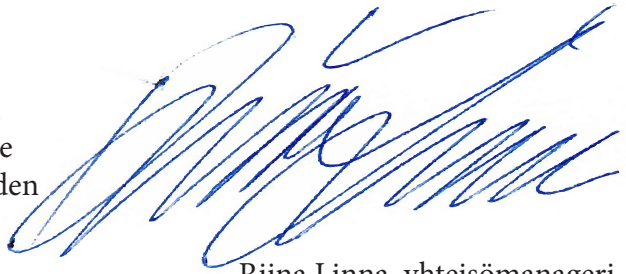
Ajatus pienen yhteisönäyttelyiden oppaan tekemiseen syntyi jo ensimmäisen näyttelyprojektin valmistuttua vuonna 2021. Tuntuu kuitenkin hyvältä ja oikealta, että opas valmistuu vasta nyt. Aika on antanut mahdollisuuden kerryttää kokemuksia erilaisista näyttelyistä sekä tilaa reflektoinnille ja uusille muovautuville ajatuksille.

Tämä Yhdessä tehty -opas on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa avataan näyttelyiden tekemisen prosessia. Toisessa osassa kerron omiin kokemuksiini pohjautuen oppeja, vinkkejä ja henkilökohtaista reflektiota. Loppu on omistettu yhteisöjen palautteelle ja yhteistyön yllättäville vaikutuksille.

Oppaan toista osaa oli ajoittain vaikea kirjoittaa, mutta yritys sanoittaa ja jakaa omaa osaamista tuntui erityisen tärkeältä. Työ yhteisöjen kanssa on opettanut monia konkreettisia asioita, mutta herättänyt myös vaikeammin sanoitettavia ja edelleen täysin jäsentymättömiä ajatuksia sekä tunteita. Silti ne tuntuvat jakamisen arvoisilta. Tämä tunne ohjasi minut osallisuusteemaisen kirjallisuuden pariin. Erityisesti sieltä olen löytänyt sanoja asioille, joita olen yhteisönäyttelytyössäni kokenut.

Opas kertoo yhdestä tavasta lisätä osallisuutta näyttelytoiminnassa. Näkökulma on näyttelytyötä ohjaavan yhteisömanagerin. Tästä oppaasta on rajattu pois esimerkiksi näyttelyihin liittyvä markkinointi ja viestintä, oheistapahtumat sekä harrastamisesta liittyvien aineistojen tallentaminen kokoelmiin. Kapeasta rajauksesta huolimatta uskon kokemuksistamme olevan hyötyä ja iloa monenlaisessa yhteiskehittävässä sekä yhteisöllisessä museotyössä.

Opas on yhden ihmisen näkökulma työhön, mutta ilman yhteisöjä tätä työtä ei olisi voinut tehdä. Valtavan isot kiitokset kaikille teille, jotka olette antaneet aikaanne, lainanneet esineitänne sekä aineistojanne, ja jakaneet intoa ja rakkautta harrastukseenne museon sekä suuren yleisön kanssa. Erityisen kiitoksen haluan myös sanoa museomestari Antti Salmiselle,. Hänen luova työnsä on nostanut näyttelyt uudelle tasolle, ja ja olen itse saanut työparin, kenen kanssa opetella uusia taitoja (muun muassa sirkkelöinti!).

Riina Linna, yhteisömanageri
Tekniikan museo

OSA 1
Tapauskertomus: Tekniikan museo

Tekniikan museo on valtakunnallinen tekniikan alan vastuumuseo. Autamme jokaista suomalaista ymmärtämään tekniikan kehitystä ja sen vaikutusta yhteiskuntaan. Museo on osa yhteiskunnallista muutosta, jonka teknologia mahdollistaa, ja nostamme aktiivisesti keskusteluun tekniikan merkityksen tulevaisuuden tuottajana.

Uskomme vahvasti, että museo voi toiminnallaan edistää osallisuutta, tasa-arvoa, moniäänisyyttä ja oppimista. Tekniikan perintö on kaikille yhteistä!

1 Yhteisönäyttelyt osana Tekniikan museon toimintaa

Yhteisönäyttelytoiminta alkoi syksyllä 2020 kertaluontoisesta kokeilusta Suomen Radioamatööriliiton kanssa. SRAL halusi juhlistaa toimintansa 100-vuotisjuhlavuotta muun muassa näyttelyllä. Tästä ensimmäisestä yhteistyökokemuksesta innostuneena aloimme muotoilla museon silloiseen strategiaan yhteensopivia tavoitteita ja raameja tilalle, jossa erilaiset tekniikan harrastajat, keräilijät ja muut yhteisöt pääsisivät ottamaan museotilaa omakseen sekä esittelemään omia näkökulmiaan heille tärkeisiin aiheisiin.

Yhteisönäyttelytoiminnalla halutaan tukea ja kannustaa yhteisöjä sekä tehdä näkyväksi niiden roolia kulttuuriperintötoimijoina. Menneen viiden vuoden aikana toteutetut näyttelyt osoittavat niiden myös aidosti monipuolistavan museon näyttelytarjontaa. Näyttelytyön avulla on onnistuttu luomaan uusia, ja vahvistettu jo olemassa olevia, suhteita.

Yhteisönäyttelyt ovat oma näyttelymuotonsa Tekniikan museon laajemmassa näyttelykonseptissa. Museon päänäyttelyhallissa on kolme vahvasti tutkimukseen ja pedagogiikkaan nojaavaa päänäyttelyä. Vaihtuvat näyttelyt, kuten yhteisönäyttelyt, kiertonäyttelyt sekä yritysten kanssa yhteistyössä tuotetut näyttelyt, toimivat näiden rinnalla. Yhteisöllinen ja yhteiskehittävä tapa tehdä näyttelyitä ei siis ole syrjäyttänyt museo- ja tutkimusvetoista näyttelytoimintaa vaan tukee sitä laajemmassa kokonaisuudessa.

Yhteisönäyttelytoiminnassa elämme todeksi museon arvoja. Ilo, yhdenvertaisuus, kestävyys ja asiantuntijuus konkretisoituvat toiminnaksi!

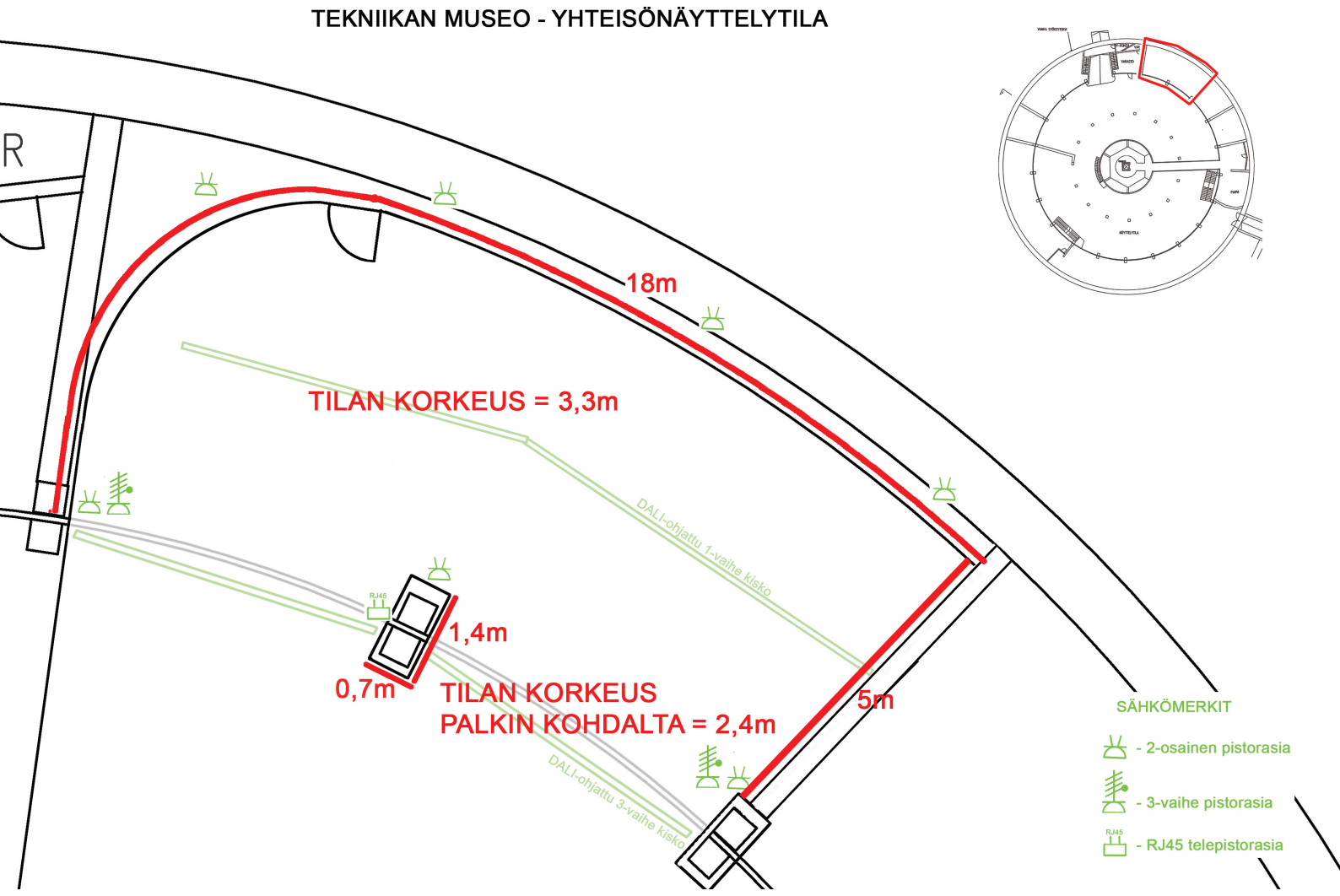

Kierrätettyä ja kestävää

Yhteisönäyttelyt toteutetaan vaihtuvien näyttelyjen tilassa museon päänäyttelyhallissa. Tila on noin 80 m2 kokoinen osa vanhaa päänäyttelyä. Näyttelytoiminnassamme olemme pyrkineet säästämään kunnollista ja toimivaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että olemme kierrättäneet vanhoja näyttelyrakenteita ja -materiaaleja sellaisenaan tai pienillä muokkauksilla.

Kierrätys ja vanhan hyödyntäminen on ollut tietoinen valinta. Käytämme tasoina ja vitriinien jalustoina vanhoja kalusteita, ja yhteisönäyttelytoimintaan hankitut kalusteet on teetetty pääosin vanhojen perusnäyttelyiden materiaaleista. Uusia rakennusmateriaaleja ostetaan sillä ajatuksella, että niistä tehtävät rakenteet tai kalusteet ovat kestäviä, niitä voidaan muokata, koota ja purkaa.

Myös AV-tekniikkaa on pyritty kartuttamaan harkiten. Nämä hankinnat on tehty pienissä osissa varmistaen, että jokainen hankinta palvelee useita tulevia näyttelyitä. Osa hankinnoista on uusia, mutta hyödynnämme myös kierrätettyjä laitteita. Käytössämme on nyt muutamia erikokoisia näyttöjä, kosketusnäyttöjä, projektori ja kaiuttimia. AV-tekniikan avulla toteuttavat elementit ovat yhteisöille usein mieluisa yllätys. AV-toteutuksista tulee yhteisöille ”oikean museonäyttelyn olo”.

Oma tila – oma design oli yhteistyö Norssin teknisen työn opettajan ja 7. luokan oppilaiden kanssa. Innovaatiokurssin aikana oppilaiden suunnittelemat ja valmistamat valaisimet pääsivät tummassa tilassa oikeuksiinsa.

Langattomasti – rakkaudesta radioon näyttelyn ilme luotiin vahvoilla väreillä. Seinien sininen ja muiden rakenteiden valkoinen ja oranssi toimivat hyvin radiokokoelman kanssa.

Yhteiskehittäminen menetelmänä

Tekniikan museon yhteisönäyttelyitä tehdään yhteiskehittävästi. Yhteiskehittäminen läpäisee kaikki prosessin vaiheet ideoinnista suunnitteluun ja toteuttamiseen. Näyttelyt tehdään yleensä yhteisön aloitteesta ja nojaten yhteisön asiantuntemukseen, aineistoihin ja näkökulmaan. Museo tuo yhtälöön näyttelyn tekemiseen liittyvän osaamisen ja vastaa näyttelyprojektin ohjaamisesta.

Yhteisöllä tarkoitamme näyttelyn tekoon osallistuvaa kumppania. Yhteisöt ovat tyypillisesti jotain kolmesta luokasta: kouluja, keräilijöitä tai yhdistys/harrasteyhteisö. Löyhempi harrasteyhteisö voi tarkoittaa esimerkiksi geokätköijöitä tai vanhan hifin harrastajia.

Koulujen kanssa tehdyt projektit eroavat merkittävillä tavoilla yhteisöjen tai keräilijöiden kanssa toteutetuista näyttelyistä. Niissä yhteiskehittämisen kumppani on yleensä opettaja, mutta oppilaat tekevät näyttelyyn tulevat työt oppitunneilla opettajien ohjauksessa.

Idea näyttelystä syntyy usein yhteisössä kauan ennen yhteydenottoa. Joskus yhteisö on ollut yhteydessä muuhun museoon ja kysely on ohjattu meille. Joskus idea on virinnyt, kun yhteistyökumppania on tavattu muissa merkeissä. Joskus viesti tulee yllättäen sähköpostiin – kerran jopa henkilökohtaiseen Facebookiin. Vaikka museon nettisivuilla on esitelty toimintamallia ja jo toteutettuja näyttelyistä, sen yhteydenottolomake ei selkeästi puhuttele tavoittelemaan museota. Yhteisö kaipaa usein museolta ihmistä, jolla on kasvot ja nimi.

Tekniikan museossa nämä kasvot ja nimet ovat museon yhteisömanageri ja museomestari, mutta tarpeen mukaan myös muut Tekniikan museon ammattilaiset auttavat esimerkiksi viestintään ja mahdollisiin tapahtumiin liittyen.

Voimaradio – stereotekniikan toisinajattelija Tapio M. Köykkä -näyttelyssä koko tilan takaseinästä tehtiin näyttelytilassa kulkemista ohjaava aikajana. Liiduilla toteutettu aikajana piirrettiin itsetehdyllä liitutaulumaalilla (saumauslaastia maalissa) maalatulle seinälle. Keskellä tilaa oli musiikin stereokuuntelupiste, jossa saattoi kuunnella varta vasten tilaan luotua ääniteosta.

Tekniikan museon yhteisönäyttelyt 21-25

Näyttelykumppanina
● keräilijä/taiteilija ● yhteisö ● oppilaitos

● **Kipinästä se alkoi – 100 vuotta suomalaista radioamatöörirakentelua**
3.6.–29.8.2021 Sral ry

● **I love 8-bit**
16.2. – 3.4.2022 keräilijä Tuomo Ryynänen

● **Voimaradio – Stereotekniikan toisinajattelija Tapio M. Köykkä**
19.5. – 28.8.2022 Classic Audion ympärillä hifiharrastajien yhteisö

● **Helsinki, jota et ehkä ole huomannut – Valokuvataiteilija Martti Jämsän panoraamakuvia**
21.9.-16.10.2022 Valokuvataiteilija Martti Jämsä

● **Voimavalo – Petroolilla valoa ja lämpöä**
16.11.2022 – 15.1.2023 keräilijä Allan Haarakangas

● **Oma tila – oma design**
27.4.– 4.6.2023 Helsingin normaalilyseon 7 A ja 7 B

● **Geokätköily – Oivalla, etsi ja löydä**
21.6.– 1.10.2023 Geonautit ry

● **Onko siellä ketään? Kuvia kaupungista – mikä meitä yhdisti, kun korona eristi**
10.10.– 5.11.2023 Alppilan valokuvakerho

● **Ollaanko koneella? Ihmisen ja teknologian välistä vuorovaikutusta riihimäkeläisten lasten ja nuorten kokemana**
7.5. – 28.9.2024 Riihimäen koululaiset alkuopetuksesta lukioon
Riihimäen Robotiikkakampuksen ohjaamana

● **Operatöörejä ja ATK-suunnittelijoita – suomalaisen tietotyön muutos**
14.11.2024 – 2.3.2025 Suomen tietojenkäsittelymuseoyhdistys ry

● **Langattomasti – Rakkaudesta radioon**
10.12.2025 – 1.3.2026 keräilijä Juha Lahtinen

2 Yhteisönäyttely-prosessi avattuna

Suurimmalla osalla museoista on olemassa vakioitu prosessi kuvaamaan näyttelyiden tekemisen vaiheita. Käytämme kuitenkin usein eri termejä tai samoja termejä eri tavoin. Siksi on tärkeää avata yhteisönäyttelyiden prosessia siten, kuten se Tekniikan museolla koetaan. Prosessi on rakentunut museossa jo käytössä olleen näyttelyprosessin kuvauksesta.

Yhteistyön alkaessa prosessista puhutaan yhteisöjen kanssa paljon, mutta tarkoitus ei ole opetella ulkoa prossin eri vaiheita. Prosessia avaamalla on helpompaa havainnollistaa näyttelyn tekemisen erilaisia vaiheita. Näyttelyn ajatteleminen prosessina auttaa myös aikataulun tekemisessä. Yhteistyöprosessi kokonaisuudessaan kestää noin vuoden, hieman ylikin.

1 Yhteisö ehdottaa ideaa

Suurin osa näyttelyistä alkaa yhteisön aloitteesta. Usein näyttelyidean lisäksi yhteisöllä on jo olemassa näyttelyn ydinaineisto. Ilmassa on molemmin puolista kiinnostusta, mutta sopimusta museon ja yhteisön välillä yhteisen projektin aloittamisesta ei ole vielä ole solmittu.

Tämä vaihe on paljolti keskustelua museon ja yhteisön edustajien kesken. Keskustelu on tärkeää museolle (sopiiko näyttely meille?), mutta auttaa myös yhteisöä. Keskustelun avulla pystytään konkretisoimaan sitä, millaiseen työhön yhteisö on ryhtymässä ja millaisia kysymyksiä työn aikana tulee vastaan.

Yleensä jaan osallistujille yleisimpiä esiin nousevia kysymyksiä. Suosittelen myös projektiin osallistuvia kirjoittamaan omia ajatuksiaan ylös, vaikka näin tapahtuu harvoin ja päädyn kirjaamaan keskeisiä kysymyksiä itse ylös. Vaihe päättyy viralliseen päätökseen projektiin ryhtymisestä.

Hyviä kysymyksiä ovat esimerkiksi:

- miksi juuri näyttely eikä esimerkiksi nettisivu tai julkaisu?
- onko näyttelyn aineisto saatavilla helposti?
- mikä on näyttelyn tavoite?
- kenelle näyttely on tarkoitettu?
- mitä sinä/yhteisö saa/t näyttelyn tekemisestä
- mitä näyttelyvieras saa näyttelystä?
- onko näyttely mielessäsi iso vai pieni?
- onko yhteisöllä/harrastajalla aikaa näyttelyn tekemiseen?
- mikä aiheessa on ajankohtaista juuri nyt?
- milloin näyttely olisi esillä?

2 Aiheen kehittely ja aineiston kartoitus

Aiheen kehittelyn ja aineistojen kartoittamisen vaihe jatkaa sujuvasti yhteistä keskustelua. Tämä prosessin vaihe jakautuu yleensä useampaan tapaamiseen ja ajallisesti muutamalle kuukaudelle. Aiheesta ja aineistoista kehitellään yhdessä näyttelyn aihetta, pallotellaan mahdollisia ja vaihtoehtoisia näkökulmia, sekä käydään läpi niin olemassa olevat kuin toivelistalla olevat näyttelyaineistot.

Kokemuksemme mukaan yhteisöille erilaisista aineistoista tärkein on yleensä esineet. Tässä vaiheessa on kuitenkin tärkeää keskustellen kartoittaa myös muunlaisia aineistoja ja lähdemateriaaleja. Yhteisölle on tärkeää kertoa, miten niitä käyttämällä voidaan monipuolistaa ja rikastaa näyttelyä. Vaikka aineistojen moninaisuus voi ammattilaisesta tuntua itsestäänselvyydeltä, yhteisölle ei ole usein samalla lailla selkeää, mitä kaikkea näyttelymateriaalia esineiden lisäksi on olemassa ja millaisia reunaehtoja niiden näyttelykäytöllä on.

Aihetta kehittelevien ja aineistoja käsittelevien keskustelujen tukena olemme käyttäneet museossa kysymyslistoja, joista on muutamia esimerkkejä seuraavalla sivulla. Moni kysymys saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä museoammattilaiselle, mutta ensimmäistä näyttelyään tekevien harrastajien kanssa nämä konkreettisten kysymysten kanssa käydyt keskustelut ovat todella hyödyllisiä. Tämän vaiheen lopussa yleensä aletaan myös täyttää yhteistyösopimusta. Sopimus nimeää osapuolet, kuvaa osapuolten vastuita ja velvollisuuksia sekä sisältää tärkeimmät päivämäärät.

Esineet

- Mitkä ovat välttämättömät esineet?
- Esineiden määrä
- Esineiden mitat ja suojauksen tarve
- Onko esine olosuhdeherkkä?

Kuvat

- Onko kuva yhtä tärkeä kuin esine?
- Miten kuva(t) tukee näyttelyn sanomaa?
- Missä muodossa kuva on olemassa, onko se riittävän iso näyttelykäyttöön?
- Digikuva näytöllä vai kuvatulosteet seinällä? (Huom! kuvan koko)
- Onko yhteisöllä oikeus käyttää kuvaa näyttelyssä?

Vuorovaikutteisuus

- Voiko yleisö jotenkin osallistua näyttelyn aikana?
- Onko jotain erityisesti lapsille sopivaa tekemistä?
- Onko aiheesta lehtiä tai kirjoja, joiden parissa yleisö voisi viihtyä?

Aineistojen kartoituksen vaihe tärkeä myös museolle. Esineiden suojaukseen liittyvät vaatimukset voivat asettaa rajoitteita sille mitä voidaan laittaa esille.

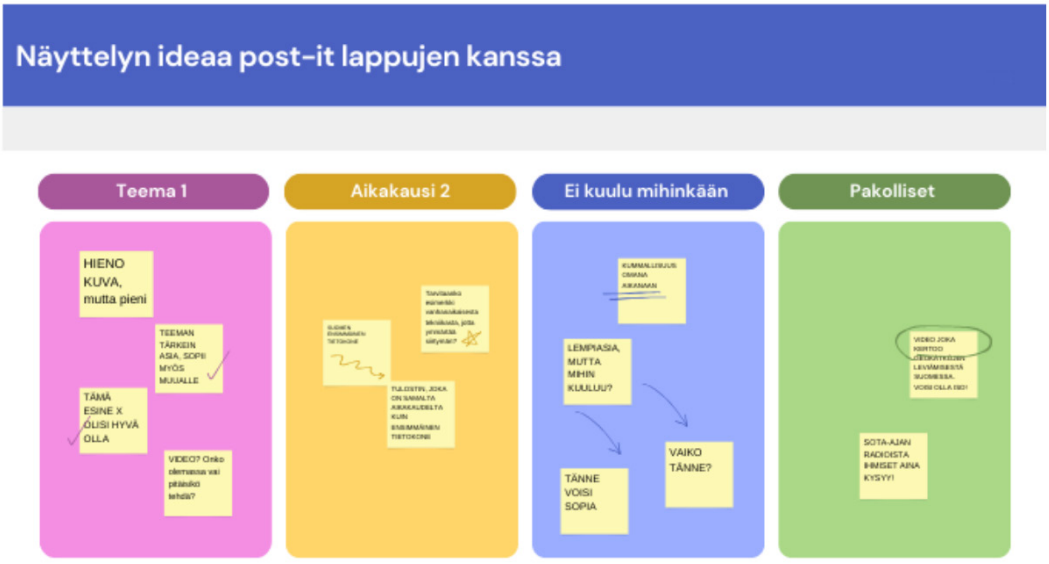
3 Näyttelysuunnitelma

Näyttelysuunnitelma kokoaa yhteen edellisissä vaiheissa tehtyjä päätöksiä näyttelyn ydinviestistä, kohdeyleisöstä, tunnelmasta ja keskeisistä aineistoista. Näyttelysuunnitelmassa ideoiden esittämisen tavat konkretisoituvat ja näyttelylle vahvistuu ydinidea tai konsepti, jonka ympärille koko näyttely rakentuu. Päätöksiä ovat esimerkiksi värit, rakenteet ja esittämisen tavat keskeisimmille esineille sekä aineistoille.

Näyttelysuunnitelman muoto vaihtelee. Joskus se on Excel-tiedosto, joskus post-it-lappuja suurelle paperille aseteltuna, joskus tekstitiedosto ja välillä alati kasvava PowerPoint-esitys. Joskus asiakirjan tuottaa yhteisö, mutta usein museon yhteisömanageri luo ainakin pohjan, jota yhdessä täydennetään.

Oma kokemukseni mukaan on parempi edetä yhteisölle sopivimman esitystavan mukaan. Tärkeintä ei ole asiakirja tai sen muoto vaan että näyttelysuunnitelma on yhteisten keskustelujen ja luonnostelujen myötä syntynyt yhteisen ymmärryksen kuvaus siitä, millaista näyttelyä ollaan tekemässä ja mihin kaikki voivat sitoutua.

Post-it laput ovat helppoja ja A3/4 paperilla niitä on helppoa ryhmitellä, otsikoida eri tavoin. Mikä tuntuu järkevältä, mikä ei toimi lainkaan? Puuttuuko jotain, onko jotain liikaa. Selviää muutamalla vilkaisulla.

4 Sisällöntuotanto

Tekniikan museon yhteiskehittämisen mallissa sisällöntuotanto kuuluu pääasiassa yhteisölle. Siirtymä näyttelysuunnitelmasta sisällöntuotantoon on liukuva. Edelliset vaiheet ovat etäyhteydellä tai museolla järjestettyjä tapaamisia, joissa puhutaan, lappuleikitään ja tutkitaan mahdollisuuksia. Sisällöntuotanto on kuitenkin konkreettista työtä: sitoutumista päätöksiin ja työtä, joka tuottaa tekstit, kuvavalinnat, videot, esineet. Tämä vaatii enemmän resursseja ja aikaa. Ajoittain tuntuu, että päättäminen on yhteisöille vaikeaa, sillä se merkitsee samalla mahdollisuuksien poissulkemista.

Ylivoimaisesti vaikeinta sisällöntuotannossa tuntuu olevan yksittäistä esinettä laajempien tekstien kirjoittaminen. Tällaiset tekstit ovat tärkeitä suurelle yleisölle, jolla ei ole teemaan tai esineisiin liittyvää kontekstia. Siksi näitä kannattaa työstää mahdollisimman paljon, vaikka työ välillä tuntuisi vaikealta. Onnistuessaan (todistetusti!) se kuitenkin sujuu niin kuin alle tekemässäni sarjakuvassa.

Esineisiin, teksteihin ja kuviin liittyvä työ työllistää yhteisöä. Erilaiset AV-toteutukset kuitenkin toteutetaan pääosin museossa, jossa niistä vastaa museomestari. Toteutukset on ideoitu yhdessä näyttelysuunnitelmavaiheessa. AV-toteutusten aineistona ovat yhteisön valitsemat ja/tai tuottamat kuvat ja videot. Pieniä (max. A3) näyttelyyn valittuja kuvia tulostetaan museossa, mutta tekstit on viime aikoina pyritty teettämään budjetin salliessa suuremmalle planssille painotalossa. Taiton tekee joko yhteisö tai museo.

Sisällöntuotantotyön ohjaaminen, esiin tulevien ongelmien ratkominen, työssä tukeminen ja yleinen kannustaminen vaatii panostusta sekä huomiota myös museolta. On syytä olla valpas ja seurata aktiivisesti työn etenemistä, jotta mahdolliset ongelmat huomataan ajoissa. Tiiviiseen yhteydenpitoon kuuluvat myös rennot kuulumisten vaihtamiset. Myös tämä auttaa lukemaan ihmisiä.

5 Pystytys

Näyttelyn pystytykseen on yhteisönäyttelyissä varattu aikaa kahdesta kolmeen viikkoa. Suuret linjaukset tunnelmasta, väreistä, käytettävistä vitriineistä ja muista rakenteellisista elementeistä on tehty jo näyttelysuunnitelmavaiheessa. Pystytys alkaa maalauksella ja rakenteiden tuomisella tilaan.

Seuraavassa vaiheessa aineistot toimitetaan museolle. Ihannetilanteessa kaikki aineistot ovat asennusta varten valmiina, mutta lisäyksiä, muutoksia ja ideoita tulee myös pystytyksen aikana. Siksi pystytykseen kannattaa varata tarpeeksi aikaa. Lopullisten valintojen vaikeus ja toisaalta ideoiden konkretisoituminen tilassa synnyttää usein ideoita, jotka ovat yhteisölle tärkeitä. Tekniikan museossa niitä on mahdollisuuksien mukaan yritetty toteuttaa. Usein nämä uudet ideat ovat lisäkuvia tai esineen lisääminen johonkin kokonaisuuteen.

Pystytys tehdään pääosin normaalina työaikana museomestarin ja yhteisömanagerin toimesta. Toisinaan tästä joustetaan esim. harrasteyhteisön töiden takia. Harrasteyhteisö tai keräilijä harvoin osallistuu pystytykseen jokaisena päivänä. Tyypillistä on käydä pystytysvaiheessa museolla kolmesti: alussa, keskivaiheilla ja lopussa.

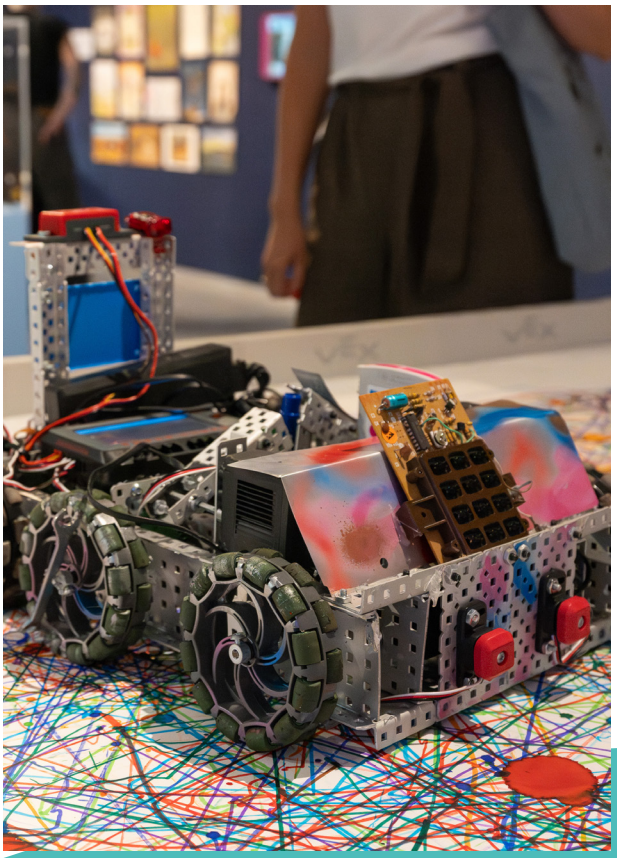
Ensimmäisessä aloitetaan pystytys yhdessä tai hyväksytään museon tekemä ehdotus näyttelyn kulusta tilassa ja rakenteiden sekä AV-elementtien sijoituksesta. Keskivaiheilla tehdään yhdessä tai tarkistetaan esineiden ja kuvien asettelu sekä miten esinetekstit laitetaan esille. Usein museon alustava asettelu sopii yhteisölle, mutta joskus samanoloisissa esineissä tai teoksissa on tapahtunut sekaannuksia. Siksi tärkeää varmistaa, ettei väärinymmärryksiä ole päässyt syntymään. Lopussa tarkistetaan kokonaisuus, puhdistetaan vielä esineitä, ihastellaan AV-toteutuksia ja viimeistellään esinetekstilappuja.

6 Ylläpito

Pääsääntöisesti yhteisönäyttelyiden ylläpito kuuluu museolle. Tilan siisteyden lisäksi tavallisia toimia ovat erilaisten AV-laitteiden käynnistymisongelmien ratkominen, valaistuksesta huolehtiminen sekä mahdollisten vuorovaikutteisten materiaalien täydentäminen.

Kerran yhteisönäyttelyssä on ollut yhteisön aloitteesta sellaista toiminnallista tekniikkaa, jonka ylläpidosta kaikissa olosuhteissa ei ollut mahdollista vastata. Tässä tapauksessa sovittiin yhteyshenkilö ja reagointiaika ongelman hoitoon.

1 IDEA
2 KEHITTELY JA KARTOITUS
3 NÄYTTELY-SUUNNITELMA
4 SISÄLLÖN-TUOTANTO
5 NÄYTTELYN PYSTYTYS
6 YLLÄPITO
7 PURKAMINEN
8 PALAUTE

7 Purkaminen

Näyttelyn purkaminen on harvoin yhteisön mielessä näyttelyä tehdessä, mutta purkuvaiheen sujuminen valmistellaan tekemisen aikana. Purkaminen ja aineistojen kuljettaminen pois museolta on keskeinen tekijä esimerkiksi näyttelyn ajankohdan sopimisessa.

Peruskäytäntönä on ollut varata näyttelyn purkamiselle aikaa kaksi viikkoa. Suurin työ on lainaesineiden pakkaaminen ja noudon/noutojen järjestely. Pakkaamisen ja kuljetusjärjestelyjen sujuvuutta auttaa valtavasti, jos aineistoista on selkeät listat. Aina näin ei ole ollut, mutta silti purkamisesta on aina selvitty.

1 IDEA
2 KEHITTELY JA KARTOITUS
3 NÄYTTELY-SUUNNITELMA
4 SISÄLLÖN-TUOTANTO
5 NÄYTTELYN PYSTYTYS
6 YLLÄPITO
7 PURKAMINEN
8 PALAUTE

8 Palaute

Palaute on viimeinen osa Tekniikan museon näyttelyprosessissa. Itse pitkään mielsin palautteen palautteena itselleni ja muulle museolle siitä, miten näyttelyn tekeminen prosessina sujui. Missä fiiliksissä oltiin, ja missä olisi voinut parantaa ohjausta tai näyttelyä. Toisinaan palautetta on kerätty palautekeskustelulla, välillä asiasta on puhuttu esimerkiksi avajaisten yhteydessä.

Tein kuitenkin kesällä 2025 palautekyselyn tätä opasta varten. Silloin itselleni kävi (vasta!) ilmi, että yhteisölle palaute on jotain aivan muuta. Yhteisölle palaute tarkoittaa heille suunnattuja viestejä: miten yleisö on löytänyt näyttelyn, tietoja kävijämääristä, kommenteista sisältöön, tapahtumiin osallistuneiden määriä ja niin edelleen. Osalle yhteisöistä onkin toimitettu raportti tai pyynnön jälkeen lukuja museon kävijämääristä, mutta tällaisen palautteen toimittaminen ei ole Tekniikan museossa systematisoitua. Tämä vaatii osaltaan museolta vielä oman prosessinsa kehittämistä ja sen arviointia, mitä lukua museon olisi hyvä automaattisesti kerätä ja välittää eteenpäin yhteisölle.

”Koska näyttelystä tuli omasta mielestä hieno, ja siitä tehtiin vielä tiedotekin ja Facebook-tapahtuma, olisi vielä ollut ehkä hauska tietää kuinka paljon näyttelyssä oli ollut kävijöitä (-meillä oli kyllä vieraskirja, se paljasti että oli ollut esim. koululuokka). Avajaiset pidimme, sinne tuli omia sukulaisia :)”

”Kiitos saamastamme ammattimaisesta avusta, arvostuksesta ja luottamuksesta ryhmäämme ja ideaamme kohtaan!

3 Ohjauksen määrä vaihtelee

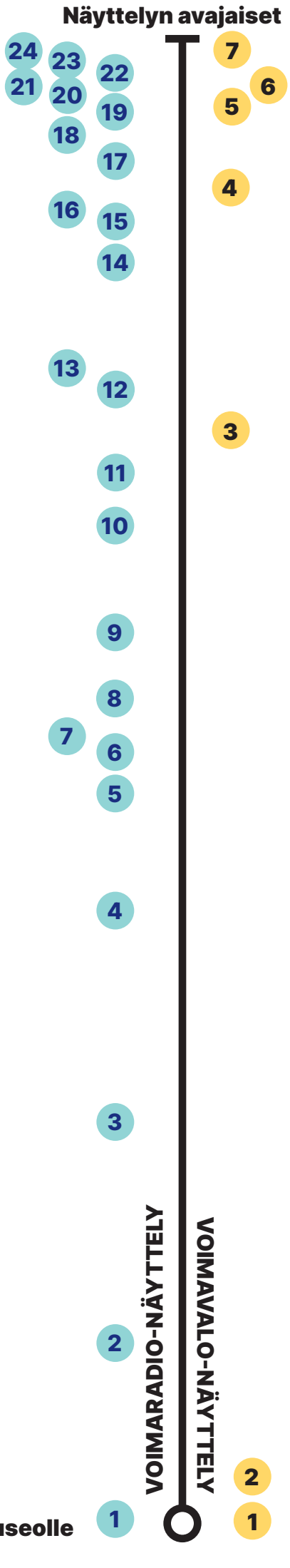
Ei ole kahta samanlaista yhteisönäyttelyprosessia. Tämän osoittaa esimerkiksi viereinen aikajana kahdesta näyttelystä vuodelta 2022. Kummassakin matka ideasta näyttelyksi kesti noin vuoden. Näyttelyistä toisen tiimoilta järjestettiin 25 erilaista tapaamista tai kokousta, toisen seitsemän.

Näyttelyprosessit vaativatkin tapaamisia ja yhteistä työstöä hyvin erilaisia määriä. Kokemukseni mukaan yhden keräilijän olemassa olevasta kokoelmasta näyttelyn tekeminen vaatii yhteistä työaikaa vähemmän kuin sellainen näyttely, jossa suurempi joukko kokoontuu idean ympärille ja alkaa kehittää ideasta näyttelyä.

Miksi näin? Osa keräilijöistä on voinut jo tehdä näyttelyitä jossain muualla kuin museoympäristössä. Keräilijällä on vähintään omassa päässä jo kokoelmansa tarina ja tärkein aineisto. Monella keräilijällä on valmiiksi olemassa jopa esinetekstejä ja laitteisiin liittyviä tarinoita.

Näyttelyidean ympärille kokoontuneen harrasteyhteisön näyttelyprojekti taas alkaa sen keskustelemisesta, mikä oikeastaan on yhteinen idea, mihin suuntiin sitä viedään ja mistä löytyvät aineistot. Esimerkiksi esineitä näissä näyttelyissä etsitään ja lainataan ydinporukkaa laajemmalta alueelta. Tämä tarkoittaa enemmän keskustelua, enemmän tapaamisia, yhteisiä ohjeita, konsensusta, tavaroiden toimituksia – sekä enemmän ohjaajan aikaa.

Koulujen kanssa tehdyt näyttelyt ovat olleet jompaakumpaa ja ajallisesti toteutettu yleensä yhden lukukauden aikana.

OSA 2
Ohjaamisesta opittua

4 Ohjaamisessa korostuu vuorovaikutus

Yhteisönäyttelyissä lopputuloksen, eli näyttelyn, lisäksi merkityksellistä on tapa, jolla asiat tapahtuvat. Tässä tukee selkeä prosessi, mutta tärkeää on myös hyvä fiilis ja arvotuksen tunne. Tässä on koottuna asioita, jotka mielestäni ovat ohjaamisessa tärkeimpiä.

1 Oikeat asiat oikeaan aikaan

Näyttelyprosessin johtamisessa keskeisintä on huolehtia, että oikeita asioita tehdään oikeassa prosessin vaiheessa. Tässä auttaa, jos yhteisöllistä näyttelyä vetävällä ihmisellä on näyttelyosaamista esimerkiksi tuottajana. Ensimmäisissä ohjaamissani näyttelyprojekteissa minusta tuntui, että nojasin tuottajakokemukseeni todella paljon. Se oli hyvä tuki, johon turvautua uuden äärellä. Silti en usko, että ohjaamisessa kannattaa ylikorostaa näyttelyprosessia ja sen ”hallitsemista” liiaksi. Yhteisölle tärkeintä on tehdä unelmiensa näyttely. Tavoitteiden pilkkominen hallittavampiin prosessin osiin on tärkeää, jotta yhteisön oma ajatus näyttelystä kiteytyy ja tulee parhaalla mahdollisella tavalla esiin. Prosessi auttaa keskittymään, säilyttämään fokuksen uuden äärellä ja vahvistaa tunnetta yhteisen hankkeen edistymisestä.

2 Prosessi on jatkuvaa keskustelua

Jatkuva keskustelu ja kommunikointi on tärkeää läpi koko prosessin. Yhteisellä puheella on erilaisia tarkoituksia eri vaiheissa. Ideoinnin ja aiheen kehittelyn sekä aineistojen kartoittamisen aikana keskustelulla päästään jaettuun käsitykseen näyttelystä. Tämä käsitys kirjataan ylös näyttelysuunnitelmaan.

Museokumppanista ei ole tarkoituskaan tehdä työn alla olevan asian asiantuntijaa, joka ottaa projektin haltuun ja alkaisi itse rakentaa aineksista tarinaa: se on yhteisön tehtävä. Yhteinen keskustelu, ihmettely ja innostuminen, lisätietojen pyytäminen sekä selventäminen, kirkastavat ideaa. Ne auttavat yhteisöä näkemään selvemmin mikä heidän kokoelmassaan tai harrastamisessa on sellaista, mitä halutaan jakaa suurelle yleisölle. Sisällöllisen ummikon rooli keskustelussa on hyvä myös siksi, että ummikon kysymyksiin vastaaminen auttaa yhteisöä näkemään, miten museon yleisöt todennäköisesti ymmärtävät näyttelyn sisältöjä.

Keskustellessa tulee usein myös heiteltyä ilmaan ideoita erilaisista toteutustavoista, esimerkiksi sellaisista kevyistä vuorovaikutteisista kohteista tai av-toteutuksista, joita museossa osataan tuottaa itse. Yhteisistä projekteista saamani palautteen perusteella tämä on myös yhteisölle todella tärkeää.

3 Hyväksy roolisi tunnelman ja innostuksen ylläpitäjänä

Tässä vaiheessa opasta on varmasti jo selvää, että yhteisönäyttelytoiminnassa prosessin johtaminen on tärkeä osa kokonaisuutta. Mutta mitä se on käytännössä? Kannustusta, ohjausta, sparrausta ja tsemppausta, hyvän fiiliksen ylläpitämistä. Työ vaatii vuorovaikutustaitoja, heittäytymistä ja pelisilmää. Oma ammattiosaaminen näyttelyiden tuottamista on tärkeä selkäranka, mutta riittää, että tietää sen olevan olemassa. Enemmän aktiivista huomiota vaatii kivan

yhteishengen vaaliminen ja hyvä olo. Oma persoona on pantava peliin, ja oltava läsnä myös ihmisenä pelkän ammattilaisen sijaan.

4 Yhteisöltä sisällön asiantuntijuus

Näyttelyiden tekeminen yhteiskehittävässä prosessissa vaatii museon puolelta vähemmän aikaa kuin kaiken sisällön tekeminen itse. Yhteisö ei ole prosessissa ns. informantti, vaan ideoinnin ja aineiston lisäksi yhteisön tuottaa lähes kaiken sisällön. Yhteisömanageri ei tuota näyttelyn sisältöjä, eikä hänestä tule käsillä olevan teeman asiantuntijaa. Projektin vetäjän tulee sen sijaan ymmärtää kokonaisuus, mitkä ovat ydinasiat ja keskeiset tavoitteet, sekä huomauttaa, jos harrasteyhteisö esimerkiksi olettaa suuren yleisön tietävän todellisuutta enemmän heidän erityisalastaan. Silti yhteisön vastuu sisällön asiantuntijuudesta ja sisällöntuotannosta ei tarkoita, että museolla ei olisi mitään vastuuta omille yleisöilleen tai olisi yhdentekevää, mitä näyttelyyn tulee.

5 Älä anna ongelmien kasvaa

Tiivis yhteydenpito kaikissa projektin vaiheissa on keino taklata ongelmia ja joskus jopa estää niiden syntyminen. Kaikissa projekteissa on omat ongelmavaiheensa, mutta jos ne nähdään ja niihin reagoidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ongelmat eivät kärjisty lamaannuttavaksi vuoreksi. Useimmiten ongelmanratkaisu on helppoa, mutta yhteisömanagerin pitää olla tietoinen ongelmista, jotta niiden ratkaiseminen on mahdollista. Jos esimerkiksi kynnys oma-aloitteiseen yhteydenottoon on yhteisöllä suuri, ongelma jää piiloon. Aina yhteisö ei itse ymmärrä, miksi tärkeässä asiassa ei edetä tai mikä tuottaa vaikeuden tunteita. Olen havainnut, että tiivis yhteydenpito ja jokaisen vaiheen selkeät sekä konkreettiset tehtävät ovat tärkeä osa ongelmien ehkäisemistä.

Itse sain kerran suoran avunpyynnön muodossa ”auta, olen jumissa”. Vaikka jumeja ei voida välttää, tämä nimenomainen jumi oli näkynyt minulle jo pidempään jonkinlaisena epämääräisyytenä, mutta en ollut osannut puuttua siihen tai lähteä purkamaan sitä. Itsestäni tuntui kurjalta, että toinen ihminen oli tuskastellut turhaan ongelman kanssa, joka lähti purkautumaan melko nopeasti, kun juttelimme yhdessä.

6 Sopeudu erilaisiin yhteydenpidon tapoihin

Organisaatio ja yhteisö yleensä määrittävät yhdessä, mitä viestintäkanavia yhteydenpidossa käytetään. Harrasteyhteisöjen kanssa toimiessa on tärkeää sopeutua – jos vain mahdollista – sellaisiin viestintäkanaviin, joita yhteisö mieluiten käyttää. Osa ihmisistä on sähköposteilijoita, osa WhatsAppailee, osa soittelee ja jotkut ottavat yhteyttä somen yksityisviesteillä. Osa tekijöistä on proaktiivisia, osa tarvitsee paljon muistutuksia.

Myös kokousajoissa tulee joustaa mahdollisuuksien mukaan yhteisön toiveiden mukaan. Monen kanssa kokoustaminen onnistuu normaalin työajan puitteissa, mutta joissain projekteissa on hyvä varautua siihen, että työryhmä on arkisin omissa töissään. Tällöin kokoontumiset on järjestettävä virka-ajan jälkeen, alkuillasta.

On tärkeää, että näistä viestinnän ja kokoustamisen kanavista sekä käytännöistä sovitaan yhdessä siten, että museo joustaa yhteisön tarpeiden mukaan. Näin ei luoda esteitä tai hidasteita yhteydenpidolle.

5 Yhteiskehittäminen haastaa alan käytäntöjä ja valta-asetelmia

Kun ajatus oppaan kirjoittamisesta syntyi nelisen vuotta sitten, ideana oli kirjata ylös tiiviisti sitä, miten näyttelytyötä tehdään erilaisten ei-ammatillisten yhteisöjen kanssa. Lähtökohtana oli kuvata prosessia, osapuolten vastuita ja velvollisuuksia sekä muutamaa erilaista lopputulosta. Toivottavasti oppaan alkuosa tätä tekeekin. Käytyäni puhumassa yhteisönäyttelyistä sekä Suomessa että ulkomailla, nämä käytännön seikat eivät kuitenkaan ole herättäneet suurinta keskustelua. Eniten kollegoiden kanssa on puhuttu omaan työhön saaduista uusista näkökulmista, jotka usein haastavat totuttua ja rutiinia. Tässä niistä muutamia keskeisimpiä.

Harrastaminen ei ole työtä

Otsikko voi tuntua itsestäänselvyydeltä. Harrastamisen ja työn eron vaikutus yhteiseen projektiin oli kuitenkin itselleni iso ahaa-elämys. Tämän kirjoittaminen tuntuu melkein hölmöltä, koska tietenkin työ ja harrastus ovat eri asioita, eikä ero voi olla vaikuttamatta yhteiseen projektiin lähes kaikessa. Mutta omassa työroolissa asiaa ei tule ajatelleeksi. Siihen pitää havahtua.

Näyttely on osa harrastamista eikä muutu työksi vain siksi, että se on työtä museolle. Ja kyllä, harrastaminen voi vaatia sitoutumista ja aikaa, mutta silti se eroaa palkkatyöstä. Moni haluaa harrastukseltaan iloa, mielihyvää tai palkitsevuutta. Se ei saa olla liian työlästä, raskasta tai harmia tuottavaa. Kuka jaksaa harrastaa, jos jatkuvasti ketuttaa? Ohjaamisessa tämä näkyy tarpeena pitää projektiin sitoutumista jatkuvasti yllä. Yhteisömanageri antaa tehtäviä sekä asettaa tavoitteita ja aikatauluja, mutta ne eivät ole samalla tavalla velvoittavia kuin töissä esihenkilön antamat tehtävät ja deadlinet. Kaikki työ yhteisön puolelta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Hyvä ja turvallinen olo ei ole vain mukava lisä vaan projektin perusedellytys. On myös hyväksyttävä, että projekti saattaa jäädä kesken. Vaikka näin ei ole meillä vielä toistaiseksi käynyt, on varauduttava siihen, että ihmisten elämissä voi tapahtua asioita, joiden rinnalla näyttely kutistuu mitättömäksi.

Toinen harrastamisen ja työn erottava asia on se persoona, jolla olemme projektissa mukana. Olen itse kokenut, että yhteisöllisessä työssä ei voi täysin vetäytyä ammattipersoonaan, antamatta omasta itsestään. On pystyttävä kohtaamaan toinen siellä missä hän, eikä harrastajalta voi vaatia ammattilaisuuden roolia. Tietenkin olen silti töissä ja ammattiroolissani, mutta oman autenttisen itsen ja läsnäolon rooli on merkittävä.

Asiantuntijuus muutoksessa

Yhteisönäyttelytoiminnassa asiantuntijuus ymmärretään laajasti. Ammattilaisen asiantuntijuuden rinnalle yhdenvertaiseen asemaan on nostettu harrastuneisuuden myötä syntyvä asiantuntemus. Ja kuuluuhan oman alammekin historiaan innokas harrastuneisuus.

”Museolaitoksen alku on innokkaiden amatöörien ja intohimoisten keräilijöiden ja kansansivistäjien historiaa”, kirjoittaa Kristina

Ahmas väitöskirjassaan Norsunluutornin purkajat: jaettu johtajuus ja kollektiivinen asiantuntijuus museossa (2014). Museolaitoksen, muun yhteiskunnan mukana, ammattimaistuessa museoissa työskenteleviltä alettiin edellyttää koulutusta ja vain alan akateemisen koulutuksen saaneet henkilöt olivat päteviä suunnittelemaan, toteuttamaan sekä arvioimaan museon toimintaa ja sisältöjä.

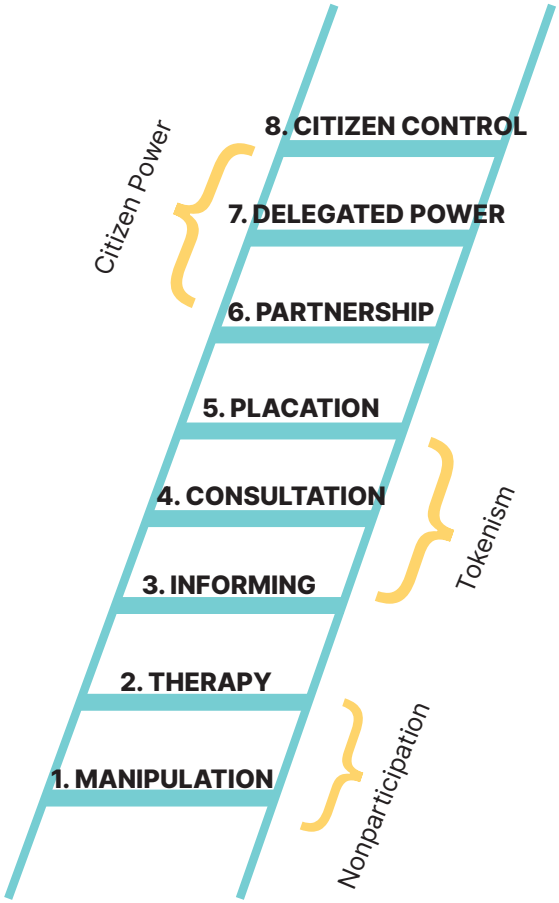
Oman työhistorian ja museoalan trendien seurailun myötä on helppo ollut nähdä yleisölähtöisyyden ja yleisöjen moninaisuuteen liittyvän puheen lisääntyminen. Ahmaksen sanoin näkökulmaa on vaihdettu sisäänpäin kääntyneestä asiantuntijuudesta museoiden yleisöihin. Tämä muutos on tuonut museoihin uusia ammattinimikkeitä ja uusia ammattiryhmiä. Tekniikan museon yhteisömanagerin vetämä yhteisöllinen näyttelytoiminta on osa tätä muutosta. Yhteisöllinen ja yhteiskehittävä (eng. co-creation) näyttelyjen tekeminen yhdessä yleisöjen kanssa aktiivisesti purkaa osia näistä vakiintuneista professionaalistuneen museon käytännöistä. Se ottaa innokkaat amatöörit ja intohimoiset keräilijät taas mukaan toiminnan ytimeen.

Osallisuuden portailla

Tekniikan museon yhteisönäyttelyissä on ollut jo ensimmäisistä haparoivista yhteisöprojekteista alkaen halu antaa yhteisölle itselleen mahdollisimman paljon valtaa ja vastuuta eri prosessin vaiheissa. Yhteisö myös osallistuu kaikkiin vaiheisiin ja saa päättää kaikissa vaiheissa. Olen myös kokenut, että toimintamme lisää osallisuuden kokemusta, toimijuutta. Emme ole lähteneet kehittämään omaa toiminnan käsitteellistä kehikkoa, mutta työ on saanut hakeutumaan osallisuuskirjallisuuden pariin. Jossa alkaa vilahdella erilaisia portaita.

Osallisuuden asteikoista tai portaista puhutaan todella usein erilaisten osallistavien hankkeiden äärellä. Suuri osa viimeisen vuosikymmenen aikana tehty osallisuuden portaisiin tai asteisiin jäsentely pohjautuu Sherry R. Arnsteinin artikkeliin *A Ladder of Citizen Participation* vuodelta 1969. Arnstein jakaa osallisuuden kahdeksanportaiseen asteikkoon sen mukaan kuinka paljon valtaa osallistujalla on.

Monelle museolaiselle tutumpi jäsentely Nina Simonin *Participatory Museum* -kirjasta (2010), yksinkertaistaa kategorioita ja luokittelee yhteistyötä konsultaationa, yhteistyönä ja yhteiskehittämisenä. Neljänneksi kumppanuuden muodoksi Simon nostaa ”hostaamisen” eli että museo antaa yhteisöille tilaa omaehtoiseen toimintaan, mutta ei puutu tähän juuri mitenkään.

Sherry R. Arnsteinin A Ladder of Citizen Participation

Moni osallisuustyötä tekevä organisaatio on määritellyt itse omat portaansa. Ei ole vain yhtä sapluunaa osallisuuden lisäämiselle organisaatiossa ja kaikenlaisia portaita ja tasoja tarvitaan. Uskon itse, että museoiden osallisuustyötä tarvitaan, jotta museot ja yhteinen kulttuuriperintöämme ei ole vain korkeastikoulutetun keskiluokan peilikuva ja että pysymme merkityksellisinä kaikenlaisten ihmisten elämässä. Mutta hidasta osallisuustyö tuntuu olevan. Naurahdin kun luin tämän Arnsteinin virkkeen: ”*The idea of citizen participation is a little like eating spinach: no one is against it in principle because it is good for you.*” Käytännössä työ kansalaisten osallistumiseen kohtaa vastustusta monessa kohtaa, on kyse periaatteellisemmasta vastuksesta tai siitä ettei ole tullut mieleen tai että on helpompaa tehdä ilman monen osapuolen säätöä.

Miten minulle näkyy yhteisönäyttelyprojekteissa museon vallasta luopuminen? No ainakin se, että moni on tottunut luovuttamaan vallan museolle ja että toimijuuteen pitää oppia. Meidän yhteisökumppanimme arvostavat ja kunnioittavat museota ja museoammattilaisia. Koen, että moni yhteisö ei osaa ottaa valtaa ja päättää itse. Erityisesti projektien alussa minulle tulee tunne, että yhteisö pyrkii ennakoimaan mitä museo haluaisi esille, mikä olisi heidän museomielikuviensa mukaan museoon sopivaa. Prosessin edetessä, keskustelun polveillessa ja toisiimme tutustuessa kuoriutuu esiin lisää ja monipuolisempia näkökulmia. Toki voi ajatella, että minä prosessin ohjaajana käytän tässä manipuloivaa valtaa. Mutta koen, että meidän keskustelumme prosessin eri vaiheissa ovat dialogisia, jossa molemmat reagoivat siihen mitä tuodaan yhteiseen pöytään ja sisältöjen kirkastumiset ja ydinviestit hioutuvat yhteisessä dialogisessa keskustelussa. Mutta totuuden nimissä on sanottava, että on meillä ollut myös yhteistyökumppaneita, joiden oma visio on ollut kirkas alusta loppuun ja yhteinen keskustelu ei sanottavammin ole vaikuttanut siihen millainen näyttely muotoutuu. Tämäkin on OK.

Tekemällä oppii

Tekniikan museo lähti yhteisöllisten näyttelyiden tekemiseen spontaanisti, mahdollisuuden tullessa eteen. Yhteisöllisestä kuratoinnista oli jo saatu oppia vuonna 2017 Englantiin suuntautuneella opintomatkalla, ja kokemukseen oli palattu satunnaisesti. Silti ensimmäisen yhteisönäyttelyn tekemiseen

ryhdyttiin ilman visiota siitä, mitä kokeilusta seuraisi. Kuluneen kuuden vuoden aikana tekemällä ja tekemisestä oppimalla on vähitellen muotoutunut Tekniikan museon tapa. Emme lähteneet toteuttamaan suurta uudistusta vaan tekemään näyttelyä meille uudella tavalla. Ensimmäistä seurasi toinen, sitä kolmas ja niin edelleen. Jokainen näyttelyprojekti on opettanut jotain uutta. Vaikka näyttelyprosesseissa on eroja, jo yhteistyökumppaneiden kirjonkin takia, tietyt kokemukset ja tunteet toistuvat. Omaa alaa tulee katsoneeksi toisin silmin. Olen oppinut tunnistamaan hankalasti sanallistettavia tunteita tai tilanteita, koska niitä kohtaa prosessista toiseen.

Näin jälkikäteen ajattelen, että näin tämän oli hyväkin mennä. Kaltaiselleni kokeneelle museoammattilaisellekin on ollut ihanaa huomata, kuinka omaa työtään voi tehdä kehittävästi ja uutta luovasti. Heittäytymällä tekemiseen vailla määriteltyä odotusta lopputuloksesta, on ollut pakko olla valpas ja avoin. Silloin tarkkailee yhteisökumppaneiden ohella itseään ja omia kokemuksiaan ja tunteitaan. Sen kautta oppii huomaamaan kohdat, joissa asiat eivät suju, ja löytämään keinoja erilaisten karikoiden ohittamiseen. Työ on opettanut omista, organisaation ja museoalan rajoista, mutta myös siitä potentiaalista, joka ihmisissä on. Harrastajien ja keräilijöiden merkitys kulttuuriperinnön vaalimisessa on konkretisoitunut. Olen myös saanut paljon uusia kädentaitoja näyttelyjä rakentaessamme ja saanut museomestarista upean työparin ja opinhaluisen AV- ja vuorovaikutteisten kohteiden kehittäjän. Nimenomaan museomestarin työpanos on isossa roolissa, kun yhdessä autamme yhteisöjä toteuttamaan unelmiaan.

Kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen luovat pohjan vahvoille kokemuksille

Dialogi on ollut pinnalla jo tovin niin tiedeviestinnän puolella kuin museoissakin. Keväällä 2025 Tiedekeskusverkoston seminaarissa kuulin DialogiAkatemian Kai Alhasen alustuksen dialogista. Alustus kiteytti sellaista, mitä en itse ole osannut sanoittaa. Ymmärsin, että näyttelytyömme on dialogi. ”Dialoginen keskustelu tähtää ymmärryksen lisääntymiseen käsiteltävistä asioista, toisista ihmisistä ja omasta itsestä.” Tässä kiteytyy jotain olennaista, ja erityisesti viimeisessä kohdassa. Oma ymmärrykseni myös itsestäni on lisääntynyt yhteisen työn kautta. Olen oppinut ohjaamaan ja paremmaksi työssäni, mutta siinä on auttanut se, että olen oppinut itsestäni.

Dialogiin kuuluu kohtaaminen ja läsnäolo, kuunteleminen ja toisen ihmisen ja kokemuksen kunnioittaminen. Uskallan sanoa, että näyttelyn tekeminen on yhteisökumppaneille hyvin vahva, mieleen ja muistiin jäävä kokemus. Arvelen, että kokemuksen syvyys tulee osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta. Kun näkee oman vision konkretisoituvan, ja saa arvostavaa palautetta niin ammattilaisilta ja kuin näyttelyvierailtakin, kokemus ei nopeasti unohdu tai laimene. Yhteisönäyttely tuntuu kokemuksena pysyvän sitä tehneiden ihmisten mielissä. Tämän oppaan kirjoittamisen yhteydessä olin yhteydessä kaikkiin entisiin yhteistyökumppaneihin ja pyysin heitä täyttämään kyselylomakkeen. Yhtä projektia lukuun ottamatta kaikista projekteista yksi tai useampi osallistuja vastasi kyselyyn, lähes kaikki vastasivat myös avovastauksiin. Lisäksi muutama jopa muisteli tekemistä suoraan sähköpostilla. Vuosiakin sitten koettu on edelleen ihmisten mielissä.

1970
1950

6 Alussa kaikki on sekaisin ja lopulta hyvin

Kesällä 2025 tein palautekyselyn tätä opasta varten. Heinä-elokuussa kyselyyn vastasi 13 näyttelyprojektiin osallistunutta kumppania yhdeksästä eri näyttelyprojektista. Vastausten määrä ilahdutti, sillä varhaisimmista yhteisistä projekteista oli jo 4–5 vuotta aikaa.

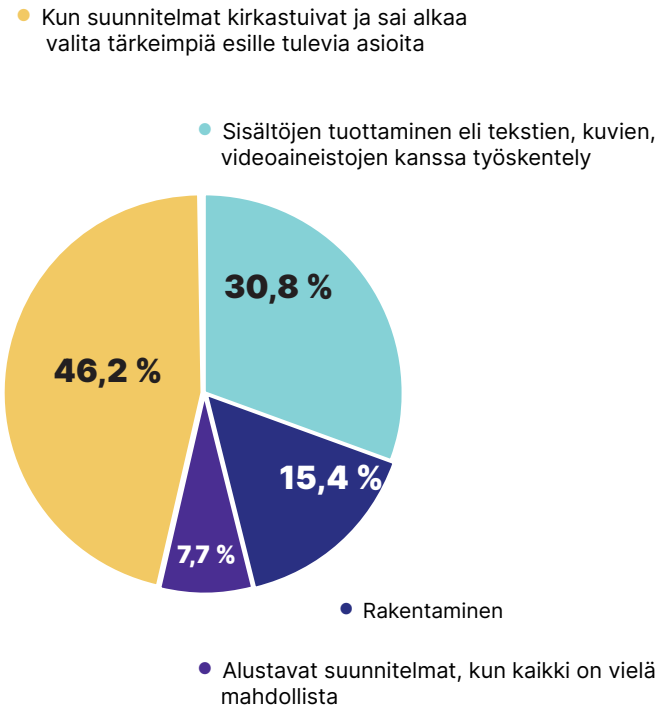
Olen jakanut kyselylomakkeen palautteen kahteen osaan: palautteeseen prosessista sekä fiiliksiin näyttelyn tekemisestä.

Palaute prosessista

Tekniikan museon yhteiskehittävässä mallissa yhteisöt osallistuvat kaikkiin prosessin vaiheisiin ideoinnista näyttelyn pystyttämiseen. Mikä oli hyvää, huonoa ja missä pitäisi eniten parantaa näyttelyprosessin tai ohjaamisen näkökulmasta?

Kysymykseen ohjauksesta ja sen määrästä vastaajat olivat yksimielisiä: kaikki vastaajat kokivat saaneensa sopivasti ohjausta. Tämä avovastauksista poimittu kommentti sopii useammille: ”Ohjaus oli riittävää. Oli koko ajan tehtävää ennen seuraavaa kokousta.”

Mikä vaihe näyttelyn tekemisessä oli kivointa?

Mikä ei ollut kivaa?

Mikä ei ollut kivaa -kysymys ei paljastanut yhtä tai kahta kohtaa vaan vastaukset hajosivat ja hyvin moni vastasi vaihtoehdon Jokin muu. Kolmasosa vastasi EOS ja yleisin valinta oli rahan puute.

Onneksi vastaajat avasivat näitä syitä, jotta ei jää pimentoon sellaisia asioita, missä voisi prosessia tai sen ohjaamista parantaa. Lopuissa vastauksena oli Jokin muu ja syinä muun muassa: näyttely ei saanut tarpeeksi mediahuomiota, että ”korona-aika vaikutti paljon” ja yksi vastaaja koki, että ”oma visio jäi toteutumatta, kun visio kohtasi realiteetit, taloudelliset ja muut”.

Missä erityisesti museo voisi petrata?

Eniten parannettavaa koettiin olevan näkyvyyden saamisessa. Museolta toivottiin mediayhteyksiä ja enemmän markkinointia sekä mainontaa. Vaikka vain yksi vastaaja toivoi loppuraportointia kävijämääristä ynnä muusta sellaisesta, tajusin, että tässä on skarppaamisen paikka. Meidän pitää varmistaa, että perusasiat raportoidaan kaikille ja palautekeskustelut käydään kaikkien kanssa.

Yksi parannusehdotus avovastauksista yllätti. Eräs osallistuja pohti, olisiko näyttelystä ja sen aineistosta voinut tehdä dokumentoinnin. Lisäksi hän pohti, olisiko näyttelyn avulla voinut ”selvittää, mitä nuoret ajattelivat teknologiasta vuonna 2024. Olisi voinut olla avartavaa kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua katsottuna”.

Miltä näyttelyn tekeminen tuntui

Näyttelyprosessien johtaminen on suurelta osin hyvän fiiliksen ylläpitoa ja kannustamista. Siksi minulle oli tärkeää kysyä siitä. Vastausten laaja jakautuminen ilahdutti.

Vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja ja positiiviset ja negatiiviset vaihtoehdot oli listassa sattumanvaraisessa järjestyksessä.

Kysymykseen lähtisitkö uudestaan näyttelyprojektiin mukaan, 10/13 vastasi kyllä. Kaksi oli valmis uuteen projektiin muutamin reunaehdoin.

Näitä eri vastauksia yhdistellen ja tulkiten minusta tuntuu, että kokemus yhteistyöstä museon kanssa oli antoisa ja merkityksellinen. Tekeminen on pysynyt ilon puolella. ”Alussa kaikki on sekaisin ja lopulta hyvin”, luki eräässä avovastauksessa.

Tuomo Ryynänen tarjosi syksyllä 2021 meille I love 8-bit -näyttelyä. Ideana kasibittisten tietokoneiden kavalkadi ja lähes laitteilla saisi pelata. Näyttely oli museossa esillä keväällä 2022. Tuomo sanoo kyselyssä seuraavaa:

”Huomasi, että oli ammattilaisten kanssa tekemisissä. Opin tosi paljon ja ilman tätä kokemusta sekä saatuja oppeja olisi tullut koskaan kiertävää I love 8-bit näyttelyä tai ajatusta museon perustamisesta.”

Kuvassa on Tuomo omassa toiminnallisessa tietokonemuseossaan Helsingin Kalliossa.

”On museoita, kuin on myös erilaisia tietokonemuseoita ja se on oikein hyvä niin! Mutta sitten löytyy Helsingissä Kallion toiminnallinen tietokonemuseo. Siellä kenties ainoana museona maailmassa pääsee vierailemaan aikakautensa tyyliin rakennetussa tietokoneliikkeessä vuodelta 1984!”

Ennakoimatonta vaikuttavuutta

Olemme tehneet näyttelyitä niin koulujen, keräilijöiden kuin yhdistysten ja harrastusporukoidenkin kanssa. Yhteisönäyttelytoiminnan vaikuttavuus on yllättänyt. Nostan esiin kolme esimerkkiä:

1. Yhteinen projekti yhteisöä yhdistävänä ja tiivistävänä tekijänä:

”Oli kiva huomata miten paljon apuja sai kun vain osasi pyytää [yhteisön sisällä]. Esimerkiksi henkilö, jonka kanssa ei kukaan ole saanut koskaan kommunikoitua, lähti tekemään museolle omaa osuuttaan, se oli todella iloinen yllätys. Yhteisössä on voimaa.”

2. Näyttely omaa osaamista vahvistavana kokemuksena

Alla oleviin sanoihin oppilaiden puheenvuoron esittänyt lukiolainen Neea päätti puheensa Ollaanko koneella – Ihmisen ja teknologian välistä vuorovaikutusta riihimäkeläisten lasten ja nuorten kokemana -näyttelyn avajaisissa:

”Lopuksi haluaisin onnitella kaikkia näyttelyyn osallistuvia opiskelijoita ja oppilaita. On mahtavaa huomata, kuinka paljon erilaisia näkemyksiä tämä aihe herätti riihimäkeläisissä nuorissa ja kuinka taitavia kaikki ovat. Tämä mahdollisuus on itselle ja varmasti monille muillekin ainutlaatuinen, koska onhan kyseessä kuitenkin pääkaupunkimme yksi vaikuttavista ja huomionarvoisista museoista. Ja mikä parasta, tällaiset onnistumiset ruokkivat nuorten itseluottamusta ja kokemusta siitä, että “minä osaan”, “minä pystyn”, “minä riitän”. Kiitos jokaiselle opettajalle sekä ohjaajalle, joka on auttanut ja kannustanut meitä opiskelijoita. Kiitos järjestäjille upeasta mahdollisuudesta ja työstä tämän näyttelyn eteen.”

Loppusanat

Kun erilaista yhteisöllistä ja/tai yhteiskehittävää työtä tekevät ihmiset kokoontuvat yhteen, hyvin pian aletaan puhua vallasta. Viimeksi kuulin valtapuhetta Tiedekeskusverkostopäivillä kanssatutkimusta tekevän professorin suusta. Olen oppinut ajattelemaan itseäni institutionaalisen vallan edustajana ja käyttäjänä. Mutta vallasta on vaikea kirjoittaa ja sitä on vaikeaa sanoittaa, vaikka kuinka vahvasti on olemassa tunne siitä, että valta on läsnä myös museoiden kulttuuriperintötyössä.

Tekniikan museon yhteisökumppanit ovat pääosin itse hakeutuneet yhteistyökumppanin rooliin ja lähtökohtaisesti ajattelevat museosta positiivisesti, usein hyvin kunnioittavasti ja arvostavasti. Harrastajat ja keräilijät eivät ole olleet yhteiskunnan marginaalissa tai erityisen haavoittuvia. Silti nämä menneet vuodet ovat saaneet minut näkemään museon institutionaalisen vallankäyttäjinä ja kulttuuriperinnön portinvartijoina. Vaikka oma tavoitteeni yhteisöjen kanssa tehtävässä työssä on olla mahdollisimman paljon kanssa ja rinnalla, on pitänyt oppia olemaan sinut sen valta-aseman kanssa, jonka lähde museo instituutiona on.

Politiikka, meillä ja maailmalla, on tehnyt näkyväksi museoiden valtaa. Se on valtaa määrittää narratiiveja sekä päättää, mitä tallennetaan, tutkitaan ja esitetään. Yhteiskehittävissä näyttelyprojekteissa museo tietoisesti luopuu vallasta sisällön suhteen, mutta se on vain pieni osa kokonaisuudesta. Museolla on edelleen paljon valtaa. Valtaa päättää kenen kanssa museo alkaa tehdä yhteistyötä ja millaisilla ehdoilla. Valtaa hallita ja ohjata prosessia. Itselleni on ollut tärkeää tehdä valtaa näkyväksi. Ja vaikka se voi kuulostaa kummalta, erityisen tärkeää on ollut tehdä se selväksi ja näkyväksi itselleni, jotta olen siitä tietoinen. En myöskään siedä näennäistä osallisuutta, jossa epämääräisyydessä annetaan ymmärtää, että vaikuttaa saa vaikka ja mihin. Ohjaajana minulle on erittäin tärkeää viestiä selvästi siitä, mihin voi vaikuttaa ja mihin ei.

Yksi valtaa pönkittävä asia on alamme ammattimaistuminen. Työ on korkeakoulutettujen ammattilaisten asiantuntijatyötä, jolle on muodostunut oma alan jargon, moninaiset prosessit ja toiminnan logiikka. Tämä ei ole itsessään paha ja, kuten kollegani sanoi taannoin jutellessamme, on hyvä, että olemme itse kehittäneet sekä määrittäneet omia prosessejamme, kieltämme ja työmme etiikkaa. Silti olemme havahtuneet oman työmme avaamiseen ja ymmärrettäväksi tekemiseen vasta viime aikoina. Ei ole museoalankaan etu, etteivät ihmiset ymmärrä sitä, miksi ja mitä teemme. Kristina Ahmas väitöskirjassaan kirjoittaa osuvasti, että ”*instituution ja siihen yhdistyvien roolien tuella mahdollistuu asiantuntijuuden monopolisointi monitasoisesti kielen avulla*”. Museoala ei ole poikkeus, mutta sen kääntöpuolena on, että jargon ja piilossa olevat prosessit salamyhkäistävät kulttuuriperintötyötä, vahvistaa vallan hierarkioita ja tahtomattammekin tekee meistä myös kulttuuriperinnön sisältöjen portinvartijoita. Olemmeko riittävän hyviä popularisoimaan omaa asiantuntijuuttamme vai tyydymmekö vain popularisoimaan edustamamme tahon sisältöjä? Ja toisaalta, ehkä kaikki eivät halua ryhtyä dialogiin tai kyseenalaistamaan työmme rakenteita ja logiikkaa – olemmehan asiantuntijoina sen itse rakentaneet.

Viimeiset reilu kuusi vuotta on mennyt yhteisöllisen työn parissa. Työ on muuttanut tekijäänsä, ja hyvä niin!

Helsingissä, maaliskuussa 2026

Riina Linna
Tekniikan museo, yhteisömanageri

Näihin kirjoihin ja niissä oleviin artikkeleihin olen palannut useita kertoja ja voin suositella. Ei ole tyhjentävä lista mitä aiheeseen liittyen voi lukea eikä ainoat mitä olen lukenut, mutta näihin olen palannut useamman kerran.

Ahmas, Kristina, 2014. Norsunluutornin purkajat: jaettu johtajuus ja kollektiivinen asiantuntijuus museossa. Vaasan yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-579-4

Alhanen, Kai, 2024. Dialogikirja. Into Kustannus

Arnstein, Sherry R., 1969. A Ladder Of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35(4), 216–224. https://doi.org/10.1080/01944366908977225

Dawson, Emily, 2014. ”Not Designed for Us”: How Science Museums and Science Centers Socially Exclude Low-Income, Minority Ethnic Groups. Teoksessa Science Education vol 9, no 6 sivut 981-1008. Wiley Publications.

Simon, Nina, 2010. The Participatory Museum. Museum 2.0.

Tietoja tästä julkaisusta

TEKNIIKAN
MUSEO